

U_{lrik} H_{uusom}

„Har du talt med din hjerne i dag?“

Klaviatur

til

teknologifilosofi og Videnskabsteori

Forlaget Liebhaverbøger

"Har du talt med din hjerne i dag?"

Af samme forfatter (2016)

- ⌘ Værensfilosofiske Tvekampe: *Hundefilosoffer, fra Diogenes i tønden, over Nietzsche til Heidegger & Sloterdijk* - eller: Fra hundehus til damehus
- ⌘ Maxima Amoralia: *En Uartig idéhistorie fra oldtid til nutid, eller: Kropsformernes filosofi*
- ⌘ Sørinsk Sex – *Kierkegaards R*v og den engelske syge*
- ⌘ Filosofinæse og *pædagogisk filosofi* (Idé- og tankelaboratoriet I.)
- ⌘ Liebhaverloven: Spektakulørte teser og Tilbageskrævspariet · *En Debattlingbog*
- ⌘ Knockoutbogen o.a. englelige næsestyvere: *U-censureret tankedagbog i en pul'itisk tid*
- ⌘ Filosofisk Veto: *U-censureret tankedagbog II*
- ⌘ Orangeadebogen - *filosofisk kridhvidbog: U-CENSUR III*
- ⌘ For Filosofiske Øjne: *En filosofisk parlør*
- ⌘ Gruens filosofi og parlør: *Kommenterede One-liners*
- ⌘ Positioneringens idéhistoriske oprindelse – *højre eller venstre om? Lille håndbog til politisk parti-historie*

Ulrik Huusom

”Har du talt med din hjerne i dag?”

Klaviatur

til

teknologifilosofi og videnskabsteori

Forlaget Liebhaverbøger

Ulrik Huusom

>Har du talt med din hjerne i dag?<

Copyright © Ulrik Huusom og Forlaget Liebhaverbøger, 2016

Omslag: Ulrik Huusom

Forsidetegning ved Ulrik Huusom (2013/2016)

ISBN: 978-87-996552-6-7

EAN: 9788799655267

1. udgave, 2016

Forlaget Liebhaverbøger
kontakt@liebhaverbog.dk
www.liebhaverbog.dk

Alle rettigheder forbeholdes. Herunder oversættelse. Ingen dele af publikationen må reproducere, lagres i et genkaldelsessystem, eller fotokopieres, elektronisk, mekanisk, optaget, eller andet, uden forudgående aftale og tilladelse fra Forlaget Liebhaverbøger. Korte citater i forbindelse med anmeldelser er undtaget. Denne udgave må ikke gøres til genstand for udlån. Fotokopiering, eller anden mekanisk/digital gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne bog, eller dele deraf, er ikke tilladt ifølge dansk lov om ophavsret.

Indhold

Forord: Har du fået talt med din hjerne i dag?	6
I. Debattoner – ”så luk dog røven!”	8
II. Videnskabsteoriens idéhistorie	16
III. Centrale hovedpositioner og –retninger	28
• Eksempler: <i>klimamodeller, videnskabelig terminologi og primadonnaer</i>	
IV. Filosofi og metavidenskab - <i>en afklaring</i>	54
• Eksempler: <i>matematik, videnskab og universitetsmestre i varm luft</i>	
V. Teknologik – <i>oversigt til tekhne, teknik- og teknologifilosofi</i>	80
VI. Skolefilosofi	110
• Eksempler: <i>forholdet imellem filosofi og pædagogik</i>	
VII. Perspektiver	123
VIII. Konstruktive løsninger og grandiose forslag	130
IX. Efterskrift: <i>Svensk pølseret</i>	135
Appendiks: Filosofiske kontraster og metoder (oversigter)	
X. Beskidte metoder (logiske fejlslutninger)	139
XI. Forskelle: definitioner og forklaringsteorier samt lov- og sandhedsteorier	148
XII. Metodeteorier	156
Detaljeret indholdsoversigt	168

”Ærlig talt, der maa dog snart sættes en Grænse for Sinke-Forsorgen her i Landet”.

(Kai Friis Møller).

”Alt er tanke.”¹

Forord

Dette skrift er ikke kun en opfordring til at tænke sig om, men navnlig til at sætte sig ind i det, der tales om, inden man sætter mundlæderet i gear. Konflikten mellem høj- og lavniveau, abstraktion og overflade eller rettere metafilosofi og overfladisk filosofi er så lang som filosofiens historie. Jeg skal her tillade mig den påstand, at idéhistorien demonstrerer at det givetvis altid har været og givetvis må forblive således, det er vilkårene og tillige, at fag aldrig vil kunne undslippe videnskabsteorien (uanset om man fx afskaffer tanken derom). Jeg skal indledningsvis i kapitlet *Debattoner*, anvende gymnasieskolens videnskabsteori som eksempel (især som den kommer til udtryk i filosofi og idéhistorie samt AT og SO). Dette skrift skal både anses for en indgang til *grundlæggende videnskabsteori og teknologifilosofi* samt et *idéhistorisk kildeskrift* til debatten om videnskabsteori i gymnasieskolen.

Allerede foråret 2010 var det på tide at samle op på en årelang debat om videnskabsteori i gymnasieskolen, nærværende skrift er hovedsagligt skrevet samme sommer med enkelte både større og mindre senere tilføjelser. I det store hele har hverken det bitterste eller det betænksomste i samme debat rykket sig siden. Ordstriden var især præget af store niveauforskelle samt en tendens til at samtaleparterne talte forbi hinanden, på temmelig trivialkedsommelig facon. Det er hævdet at fagenes grund og metodegang m.v. var for forskellige til at kunne mødes, at de endog skulle være uforenlige. Jeg minder her om og skal i dette skrift søge at uddybe, at fagene under alle omstændigheder er samlet i filosofien og idéhistorien – hér har man sit flertusindårige fællessprog.

Debattens karakteristika var typisk:

- a) Overfladiske partsindlæg, præget af frustration, pga. manglende indsigt i området.
- b) Ensidige indlæg, ufrivilligt farvet af de fagfakulteter, som lærerne er udrundet af.
- c) Fagpolitiske indlæg.
- d) Manglende kulturhistorisk overblik over undervisningsinstitutionernes værdimæssige udspring og udvikling.
- e) For højt abstraktionsniveau (i forhold til målgruppen) / manglende konkretisering, udmundende i *metasnak*.
- f) Manglende fagfilosofisk dybde og analytisk grundighed.
- g) Manglende filosofi- og idéhistorisk indsigt og overblik.
- h) Samt manglende konstruktive perspektiver og løsningsmuligheder for videnskabsteorien.
- i) Hertilkommer et gennemgående fravær af partsindlæg i debatten om videnskabsteori fra de tekniske gymnasiers repræsentanter. (Det skulle der med dette skrift tillige være rådet bod på).

¹ Matematikeren og videnskabsteoretikeren Henri Poincaré, oprindelig ingeniør.

En opsamling på de nævnte, er for omfattende til kortere indlæg i *Gymnasieskolen* eller andetsteds, derfor dette skrift i stedet². Jeg vil dog i det følgende kapitel, kort inddrage typiske indlæg i debatten.

Kronologien som helhed bliver som følger:

- I. Væsentlige udtræk af debatten om videnskabsteori samt debattoner.
- II. Skitse over *hovedtrækkene* af videnskabsfilosofiens og videnskabsteoriens idéhistoriske udvikling.
- III. Afklaring af centrale videnskabsteoretiske *positioner* og *retninger* i vor tid.
- IV. Afklaring af forholdet mellem filosofi og hhv. metateori, matematik, videnskab, teknik og teknologi.
- V. Afklaring af gymnasieskolens værdimæssige rødder og udvikling, samt forholdet til filosofiske og idéhistoriske refleksioner.
- VI. Konstruktive *perspektiver* for videnskabsteorien og gymnasieskolen.
- VII. Konstruktive *løsningsmuligheder* og *grandiose forslag*.

I bilaget er der desuden tilføjet en række kategoriserings-, nøglebegrebs- og metodeoversigter, nyttige for enhver at repetere ind imellem. I noget kortere udgaver var de oprindeligt til undervisningsbrug i filosofi, nedfældet i sommeren 2004, altså langt før Wikiernes dominerende indtog, men fortsat med mere overskuelighed samt mange pointer, der ikke findes dér.

Til slut skylder jeg at tilføje, at skulle nogle undervisere (eller andre læsere) ikke begribe bogens grundlæggende filosofiske pointer, så ændrer det ikke nødvendigvis på sandhedsværdien deraf, men siger derimod mere om læserens filosofiske alder (= 0), samt dermed graden eller vægten af denne læsers dømmekraft (læs evt.: minusdømmekraft). Men en sådan læser bør naturligvis hverken fortvivle eller harmes – derimod gentagende belave sig på at larve filosofien ind, igennem at lade den blive indoptaget gennemarbejdet igennem flere gennemlæsninger; uden fordøjelse, hverken fornøjelse eller mental forhøjelse.

Dette skrift er altså ingen *normaliseret* lærebog, men snarere en filosofisk *lærer*bog. Ganske vist ynder jeg langt fra *pædagogomani*, det vil sige den syge altid at ville spille læremester, og dog vil dette skrift sine steder kunne forekomme irriterende på nogen læsegemytter, men en velvillig læsning bør i stedet for en bytter, altid være en mental rytter: forholde sig til *hvad*, der bliver sagt, ikke nødvendigvis *hvordan* og i hvilken form, det bliver sagt.

Ulrik Huusom, København 2012

* *Med enkelte tilføjelser og en efterskrift op til sommer 2014, samt et par (op)daterede fodnoter, januar og maj/juni 2016.*

² Tilføjelse primo 2016: Når den nye undervisningsminister, kunsthistoriker Ellen Trane Nørby, tilsyneladende strækker hånden ud til gymnasielærerne januar 2016 og ønsker 10 linjers svar på 5 spørgsmål, kan det ikke gøre det. Man forestiller sig at hun måske havde foretrukket 5 malerier som svarmuligheder, men som enhver ved må alene fortolkningen udfolde sig over mere end 10 linjer pr. billede, *med mindre konklusionen og en økonomisk kalkule er truffet i forvejen.*

I. Debattoner – ”så luk dog røven!”

” – læs også nogle af [fag]idioterne.” ”For det er en selvfølge ligesom de store filosoffer - (...). Man kan lære en masse af at læse dårlige bøger, når bare man hele tiden er klar over, hvor dårlige de er. Det er desuden en forudsætning for at kunne både vurdere og goutere de virkeligt gode.” (Edgar Rubin).

” – Jeg har gået og holdt min kæft i tyve år, nu kan jeg ikke mere ...” (1971). (“Mugge”, selvbenævnt ”Mokke”. Kontroversiel dansk politiker, tidligere lektor i skatteret og landsrets-sagfører).

Som nærværende kapitels undertitel antyder, ønsker jeg bestemt ikke, at lægge låg på den muntre tone, som debatten i Gymnasieskolen havde udviklet sig til. Denne var til at starte med ind imellem noget trivialhysterisk, præget af frustration, men netop blevet ganske frugtbar hen imod foråret 2010. Eftersom det jo dog nu en gang er gymnasielærernes ”klubblad” - så lad nu dem om niveauet og tonelejet. Man kan undre sig over, at lærerne alligevel tilsyneladende faldt til patten (rettede ind), efter blot én enkelt kommentarindvending fra universitetsverdenen, Harry Haues (IFPR, SDU) ang. tonen de seneste år i bladet (Gymnasieskolen, 18-09). Haue, der ganske vist tidligere har aftjent et kvart århundrede i gymnasieskolen (i historie og oldtidskundskab), havde jo dog også her en interesse i at præge debatten, når den berører universitetsverdenen og hans derværende kolleger på daværende DIG (IFPL, SDU). Derforuden støtter han sig tillige på Luhmann i sin disputats fra 2003 om gymnasieskolen. Sidstnævnte, der ubekendt i GS-debatten, kunne kaldes ’reform-pædagogikkens’ bagmand. (Se herom i min *Filosofinæse*).

Gymnasieskolens tone skal i det følgende i nogenlunde omvendt retrospektiv kronologi kort beskrives. Erik Jerlung og Ole Witt-Hansen, hvoraf førstnævnte er nævnt med navns nævnelse hos Haue, svarer ganske vist ironisk på dennes indlæg, om at Gymnasieskolen bør takkes for netop ikke, at udøve censur over for skribenter.³ Men derefter fader den inciterende (læs: *interessante*) tone langsomt ud i bladet. Tidligere havde Torben Spanket Christensen (IFPR, SDU), også henkastet omtalt den ”polemiske tone” i bladet, som han var betænkelig ved (13-08), og fra samme institution, ph.d.-stipendiat Flemming B. Olsens beklagelse over antydet ”bragesnak” i nr. 14 (15-07), og sammes forsøg på at lægge låg på diskussionen ved at mistænke, at debattørerne ”ikke havde nogle venner”. Her til må det jo så indvendes, at de kritiske røster imod ”nypædagogerne” (reformpædagogerne) er så talrige, at de jo tilmed må have venner i hobetal. Og desuden må man jo ikke glemme, at det trods alt er lærerne, der bliver konfronteret med problemerne i deres dagligdag, når et nyt tiltag ikke fungerer optimalt. Det ’højdepunkt’ Olsen bl.a. hentyder til skal her fremhæves: I sit debat-indlæg ”Gymnasiet som rød stue”, formår dansk- og historielærer, Christian Juhl Schmidt, tilmed at få udtrykt sin ”væren-imod-følelse” og afslutningssalutten til adressaten: ”Jeg hader pædagogikforskere”. Inden da havde han kun ”brækket” sig (07-06). I samme nummer (15-07) er der naturligvis også (fristet jeg til at sige) vanlige muntre indslag fra Allan Tarp og Ole Witt-Hansen, der også ofte er ”i ringen” mod samme reformpædagoger og deres støtter. Tarp kaldte det ”desperation før lukketid” om DIG (16-07), og i det efterfølgende nummer betegner Jørgen Winding det

³ Se dog om censur i Gymnasieskolen sidst i note 107 nedenfor.

for ”konfusionspædagogik” og rektorgruppens ageren i forhold til reformen klandres for at ”man kører mens man asfalterer”.

I 2005 (nr. 17) bragtes også et referat fra en konference om GL og reformer, hvor pædagogikforskeren Steen Beck, også fra SDU, advarede imod dette debatniveau, ”der efterlader billedet af en boksering med hvert sit ringhjørne” - bestående af hhv. nypædagogerne fra universiteterne versus gymnasiet faglærere, der ønsker at undervise i deres pensum -, der antydes, at skulle forhindre mere sagligt ”kvalificerede” debatter. Denne debat i Gymnasieskolen vedrørende reformpædagogik og disses modstandere går tilbage til 1996-97, hvor Jerlung⁴ startede den. Beck navngiver bl.a. Carlsen, Jerlung og Witt-Hansen, alle fra Køge Gymnasium på daværende tidspunkt, der har været blandt de toneangivende gymnasielærerrøster i debatten, og hvoraf flere også har publiceret deres holdninger i offentlige dagbladsartikler⁵. Dansk- og religionslæreren Jerlung, præciserer der på sit debatstandpunkt (18-05), i forhold til reformpædagogerne, over for hvilke han i 1996 anbefalede metodefrihed i undervisningen, samt over for de lærere, bl.a. religionslæreren Carlsen, der blot ønsker at formidle særfaglig undervisning og kritiserer gymnasiet ”pædagogerne” og ”-gokker” for at ”pattebørnisere” niveauet, af Jerlung kaldt ”lektor Blomme-typen”. Antiblommen, Jerlung, ynder dog også selv *ironi, sarkasme og persiflage* i henhold til formen, hvor strategien er den:

- 1) At *trække fronterne op* imellem hans egne synspunkter og dem, der kritiseres, gerne i kraft af så grove virkemidler som muligt – idet uenigheden er grundlæggende og at høflige detaljediskussioner ikke antages at nytte noget.
- 2) At ”*kickstarte*” *diskussioner* vha. den effekt latter, forargelse og hovedrysten kan skabe.
- 3) Samt at få forskere og undervisere fra de pædagogiske institutioner, med *normale* akademiske krav til argumentation og normal uenighed, *ud af busken* i forhold til reformpædagogerne og deres overfladiske ”konsensusbestrebelse (...) man ellers kun kender fra religiøse og politiske bevægelser”. Idet at Jerlung antager, at denne strategi vil sætte sidstnævnte ud af kraft.

Bl.a. Peter Henrik Raae fra DIG/IFPR, SDU, forsøger siden hen i sin ph.d.-afhandling (2004), at indlæse en noget manipuleret emotionel ”jalousi og misundelse” hos reformkritikerne (Jerlung m.fl.), over for nypædagogernes ”angstlættelse og håb, en oplevelse af ’frigørelse’ (...)” i kraft af troen på nye undervisningsløsninger (AFEEL og PEEL).⁶ En sådan ”øv bøv”-mistænkeliggørelsesstrategi, er dog i grunden selv temmelig barnlig og rammer netop ikke enhver sagligt begrundet kritik – kun

⁴ Erik Jerlung: Nypædagogerne, de sidste dages hellige - eller hvorfor gymnasiet bør afpædagogiseres. I: Gymnasieskolen, 09-96. Peter Henrik Raae samler op på debattens deltagere fra perioden 1996, der mobiliserede det usædvanlige antal for ”Gymnasieskolen”, af op imod 30 debatindlæg, kommentarer (herunder to fra Jerlung), og kronikker i alt. I: Træghedens Rationalitet. Gymnasiet og det forandrede forandringspres. Ph.d.-afhandling fra DIG, SDU, 2004, s. 261-265.

⁵ Leif Carlsen: Dore dumme Dhomias. I: Politiken, den 18. juni 1996 (også DORE DUMME DHOMIAS II, i: Gymnasieskolen 13-06; Carlsen da på Rødkilde Amtsgymnasium). Ole Witt-Hansen med følgende i: Information: Diktatur i gymnasiet. Den 8. dec. 2004. Pædagogik eller formynderi i skolen. Den 27. juli 2005. Makværk. Samt: Næsehornene. Og: Lad mig være i fred. Begge internetudgaver (u. å.). Og: Mao vandt. I: Weekendavisen, juli 2006. Samt Allan Tarp: Læreruddannelsens fem kapitalbrølere. I: Kristeligt Dagblad, den 8. august 2007.

⁶ Raae, *ibid.*, s. 264 (se note 4 ovenfor). AFEEL og PEEL henviser til de to pædagogiske forsøgsprojekter: det norske projekt ’Ansvar for Egen Læring’ (Bjørger, 1994), og det australske ’Project for Enhancing Effective Learning’ (Baird/Northfield, 1995), der satsede på metakognition. Problemet ved begge projekter er dog subjektiviteten og uafgørbarheden af den nåede erkendelse. Se *Metabegrebets udvikling*, nedenfor.